

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О. О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра філософії, біоетики та історії медицини
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
ЦЕНТР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ "HUMANUS" (Болгарія)
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ (Словаччина)

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ ТА МЕДИЦИНИ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького)

11 – 12 червня 2021 р.

Київ
Видавництво НМУ ім. О. О. Богомольця

2021

- priznaki-istinnogo-i-neistinnogo-religioznogo-soznaniya
3. Боголюбов Н.М. Философия религии. Ч. 1. Историческая. Т. 1. Киев, 1915. – 454 с.
 4. Владимирский-Буданов М. Ф. История Императорского Университета св. Владимира. Киев: Тип. Имп. ун-та св. Владимира, 1884. Т.1. – 674 с.
 5. Панков Г. Філософія релігії М.М.Боголюбова // Українське релігієзнавство, 2006. – № 41. – С. 38-43.
 6. Предко О. І. Богословські студії в Університеті Св. Володимира в ХІХ – на початку ХХ ст. // Науковий щорічник “Історія релігій в Україні”. – Львів: “Логос”, 2017. – Вип. 27. – С.268 – 278.

**Вергелес К. М., Куліш П. Л.,
Вергелес Т. М., Школьнікова Т. Ю.,**
Вінницький національний університет
імені М.І.Пирогова,
kvergeles@gmail.com

ЕКОЛОГІЯ ЯК ІНТЕГРАТОР СУЧАСНОГО НАУКОВОГО ЗНАННЯ

Сучасна наука, яка вступила в епоху постнекласичної науки, як ніколи раніше, потребує міждисциплінарного навіть трансдисциплінарного підходу і взаємодоповнюючої єдності природничих, технічних і соціогуманітарних дисциплін для розвитку наукового знання, яке зіштовхується з новими викликами науково-технічного і соціального розвитку. Тож зрозумілим стає той факт, що наразі філософія природничих наук потребує експлікації витоків своєї філософської тематики, яка визріває у конкретних міждисциплінарних практиках науки в цілому і екологічно зорієнтованих галузях знання зокрема. У сучасній філософії екології такий аналіз дає надзвичайно цікаві результати.

Нині, добре відомо, що людина є біосоціальною істотою. Тому цілком природним є те, що знання про неї здобуваються за допомогою як природничих, так і гуманітарних наук. Щоправда, кожна з зазначених наук презентує нам своє бачення людини, і, як правило, надто не схоже на інше. Це прекрасно розуміли і наші попередники, які, ще з часів епохи Просвітництва, багатократно стверджували, що людина є об'єктивно невідокремлюваною ні від соціуму ні від природи. І хіба можна не поділяти їх помисли в тому, що вони, міркуючи у дусі кращих ідеалів свого часу, коли благо людства, будучи опосередковуваним науковим розумом, породжувало надію на те, що розум здатен нести лише позитивний початок, і приводити до такого ж позитивного і значимого результату. Тому й довготривала ідея та прагнення перебудови природної сфери у соціально-розумну переслідували саме цю мету.

Сучасні науково-технічні та технологічні можливості людства дозволяють трансформувати матеріальний і духовний початок людини. Тому, майже раціонально-логічними, здаються претензії заново народженого сучасного напрямку – трансгуманізму. Цілком природно, турбуючись лише

“про світле майбутнє людства”, його адепти пропонують звільнити останнє від всіляких бід: старіння, хвороб, фізичних і психічних вад тощо, а також зробити людину безсмертною, використовуючи для цього всі можливості, аж до заміни її природного розуму штучним інтелектом.

Проте дисонансом до цих струнких антропоцентричних установок звучать слова тих, хто поряд з правами людини захищають і права природи, закликаючи до припинення стихійного підкорення останньої та переходу до планово організованого і свідомо регульованого її освоєння у відповідності з науково обґрунтованими і встановленими міжнародним співтовариством нормами. Вони пропонують, нарешті, відмовитись від прогресистських ілюзій минулого і перейти до розуміння специфіки сучасного, сталого цивілізаційного розвитку. Такий розвиток передбачає коеволюцію суспільства і природи, тобто такий розвиток суспільства й природи, при якому обидві складові цієї єдиної системи не протистоять одна одній, не конфліктують, а органічно обумовлюють одна іншу в їх спільному, взаємозв'язаному, гармонійному розвитку. Нажаль, дехто ще й досі не помічає можливостей синтезу цих двох напрямків культури, хоча такі можливості сьогодні вже наявні. Йдеться про такий напрямок наукового знання, як екологія, який останнім часом набирає силу і все гучніше про себе заявляє.

“Екологія, як зазначав Ю. Одум, – наука про відношення організмів чи груп організмів до оточуючого їх середовища, наука про взаємовідношення між живими організмами і середовищем їх існування” [1]. Історія становлення та розвитку екології чітко показує, що її формування як самостійної галузі наукового знання ґрунтувалося в основному на нормах і принципах природничо-наукового дослідження, з використанням системного підходу і принципів моделювання. Але вже з самого початку ясно відчувалася недостатність лише такого підходу. Це особливо чітко почало усвідомлюватися при обговоренні і розв'язанні проблем охорони природних ресурсів.

Тут відразу на передній план виступили соціальні питання, виклики і обмеження, які з необхідністю вимагали підключення для аналізу нового типу знання – соціогуманітарного, спроможного подолати якісну специфіку таких різномірних, по суті, наук, як природничі і суспільні, у їх сучасному вигляді. Можливість такого подолання визначається насамперед наявністю конкретної зони співіснування природи і суспільства – біосфери. Так з'являється нова галузь екологічного знання, предметом якого є вивчення закономірностей впливу суспільства на біосферу і тих істотних змін в ній, які впливають на суспільство в цілому і кожну людину зокрема – соціальна екологія. Концептуальний зміст останньої охоплюється такими розділами наукового знання як екологія людини, соціологічна екологія, глобальна екологія тощо.

Екологія людини перебрала на себе функцію вивчення розвитку і взаємодії людини (суспільства) з оточуючим середовищем в різних аспектах (економічному, технічному, фізико-технічному, соціально-психологічному тощо) і прагне визначити оптимальні умови її існування, включаючи допустимі межі впливу на це середовище. Головний зміст соціальної екології зводиться до необхідності створення теорії взаємодії суспільства і біосфери, оскільки процеси цієї взаємодії включають в себе як біосферу так і суспільство в

їх взаємовпливі. Отже, закони цього процесу мають бути загальнішими ніж закони розвитку кожної окремо взятої підсистеми. Сучасна соціальна екологія виокремила три основні групи проблем: планетарна – масштабне прогнозування на народонаселення і запаси в обставинах швидкого розвитку промисловості а також формулювання подальших доріг існування людства (глобальна екологія); регіональна – дослідження становища деяких екологічних систем на регіональному рівні; мікророзмітна – дослідження основних особливостей умов як міського життя так і селищного.

Постійне ускладнення об'єкта дослідження екології призвели до розширення кола фахівців різного профілю для розв'язання її проблем, а виключна актуальність цих проблем для життєдіяльності людини і суспільства, визначила лідерство даної науки серед інших наук. На думку Е. Піанка: "Поєднання цієї надзвичайної складності з багатограним фізичним оточенням перетворює екологію у всеохоплюючу науку. Немає іншої такої дисципліни, яка б шукала пояснень для настільки різноманітних явищ і на такій великій кількості різноманітних рівнів. Внаслідок цього екологія увірвала в себе деякі аспекти багатьох наук, наприклад, фізики, хімії, математики, оперування обчислювальною технікою, географії, кліматології, геології, океанографії, економіки, соціології, психології і антропології" [2].

Тож нині можна впевнено говорити, що сучасна екологія формує новий чітко окреслений абрис зони своєї дії. Вона постає наукою про взаємовідношення людини, суспільства і оточуючого їх середовища, до того ж не тільки природного, а й соціального. Наприклад, дослідження, що проводяться у контексті соціальної екології, показують зміну фундаментальних ідей, котрі характеризують традиційне розуміння співвідношення суспільства і природи в умовах сучасного етапу науково-технічного і науково-технологічного розвитку світу.

Узагальнюючи сьогочасні численні тлумачення предмета екології, можна стверджувати, що тільки глибоке взаємопроникнення природничо-наукових і соціальних підходів може сформувати цілісну картину буття людини, соціуму і природи. Сучасна ситуація появи штучно створеного людиною інформаційного (цифрового) середовища ще більше ускладнює проблему. Йдеться про формування так званої інформаційної екології, як екології інформаційного середовища.

Все вище зазначене свідчить про те, що сучасна екологія вимагає нових форм організації наукового знання, нової наукової картини світу, нової парадигми чи нового наукового дискурсу. Про це все частіше пишуть і філософи і соціологи і природознавці. Так, М. К. Роко і В. С. Бейнбридж говорять про тенденцію до уніфікації знання завдяки комбінування природничих, соціальних і гуманітарних наук, в основі якої лежить модель причинно-наслідкового пояснення.[3] Подібні ідеї висловлював і академік В. С. Стьопін, який пропонував гуманітарний вимір науки і відповідне осмислення і навіть введення в природничу та технічну науку гуманітарних параметрів як іманентних характеристик науково-пізнавальної діяльності.

Становлення сучасної "великої екології" відбувається об'єктивно, інтерналістським шляхом, під впливом запитів постійно розвиваючих наукових досліджень. Але оформившись як наука про закономірності взаємодії

центрального ядра системи (людина) і його оточення (природне і соціальне середовище), вона тепер претендує, поряд з кібернетикою, загальною теорією систем, синергетикою тощо, на статус ще однієї всезагальної теорії. І, мабуть, її перспективним шляхом подальшого розвитку є переростання в сучасну всезагальну організаційну науку. І вже сьогодні так оновлена екологія багато чого дає нинішньому глобалізованому світу в цілому і Україні зокрема, для пошуків сьогочасного цивілізованого шляху розвитку, уточнюючи і продукуючи нову організацію наукового знання, окреслюючи контури сучасного науково-світоглядного дискурсу.

Література:

1. Одум Ю. Основы экологии. М.: Мир, 1975. – 740 с.
2. Пианка Э. Эволюционная экология. М.: Мир, 1981. – 400 с.
3. Roco, M.C., Bainbridge, W.S. (eds.) *Converging Technologies for Improving Human Performance*. Boston: Kluwer, 2003, 482 pp.

Жадько В. А.,

Запорізький державний медичний університет,
vit.zhadko@gmail.com

РЕЛІГІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДУХОВНИЙ ФЕНОМЕН

Закони формальної логіки вимагають від вчених виконання неодмінного правила. А саме: перш ніж розпочати наукове дослідження будь-якого феномена, потрібно дати чітке визначення основних понять, які у своїй цілісній сукупності/гармонійності характеризують/визначають його сутність. Якщо цього не робити, наукові дослідження, як про це свідчить історія пізнання, в тому числі історія філософії, вони будуть супроводжуватись безкінечними софістичними, отже, малопродуктивними дискусіями, які не наближають до знаходження об'єктивної істини.

Отже, для того, аби дана конференція мала практичне філософське – в сенсі світоглядно-методологічне й водночас аксіологічне – значення, вкрай бажано всім її учасникам виходити з єдиного розуміння самого феномена, яким є релігія. Передбачається, що всі потенційні й реальні учасники мають таке розуміння. Але чи це насправді так? Тут є певні сумніви. Адже конференція фактично присвячена видатній людині, хірургу, доктору медичних наук, але й водночас архієпископу В.Ф. Войно-Ясенецькому. Цілком ймовірно, що його розуміння релігії, попри високий релігійно-церковний сан, не тотожне тому розумінню, яке відразу ж постає у свідомості пересічної людини. Для такого припущення підставою може слугувати його дворянське походження, яке передбачало не буденне розуміння суті релігії, а саме філософське, морально-етичне, таке, яке апелює в самій людині до свідомого виправлення вродженого їй егоцентризму на користь соціоцентризму, постійно підсилюючи усвідомлене прагнення до беззаперечного виконання кодексу честі, пунктами